

Nr 165.

Av herr Trygger m. fl., om höjning av tullsatserna för margarin och vegetabiliska oljor m. m.

Sedan riksdagen sist åtskildes har läget inom jordbruksnäringen icke ljusnat. Den sedan år 1929 akuta jordbrukskrisen har tvärtom under inverkan av den allmänna depressionen i världen förvärrats. Viserligen har brödsädesodlingen genom beslut av 1931 års riksdag beretts ett stöd, som delvis neutraliserat verkningarna av det katastrofala priset till dessa grödor. Men fjolårets riksdagsbeslut innebar dock en ytterligare sänkning av de inhemska spannmålspriserna i förhållande till de priser, vartill 1930 års skörd i allmänhet kunde avyttras. På den animaliska marknaden har situationen sedan förra riksdagen utvecklats i allt ogynnsammare riktning. Priserna å kött, fläsk, ost, ägg, smör och andra animaliska produkter ha i stort sett genomgående kännetecknats av starkt nedgående, vare sig orsakerna härtill varit att söka i utländsk konkurrens på den inhemska marknaden eller försvarade avsättningsförhållanden i utlandet. Tvärtemot vad många ville hävda vid jordbruksdebatterna för ett par år sedan ha konjunkturerna inom den animaliska näringen gjort denna gren av jordbruket relativt sett sämst lönande. Härmed har jordbrukskrisen fått en omfattning, avsevärt större och allvarigare än tidigare, då ju den animaliska produktionen sträcker sig över hela landets jordbruk och innesluter både storbruket och småbruket. Givet är, att de minskade inkomster eller stigande förluster, som jordbruket fått vidkännas på grund av detta allmänna prisfall, måste verka ytterligare utarmande på den svenska landsbygden. Kravet på statsmakternas ingripande måste tillväxa i styrka, så länge ingen direkt ljusning kan siktas och jordbruksnäringen följaktligen hotas av fortsatt betryck. De ansvariga maktägande borde icke längre kunna väja för kraftiga ingripanden på de områden, där statliga hjälpanstalter kunna något förmå. De betänkligheter med hänsyn till följdverkningarna härav, som tidigare kunnat hysas och då stämt till försiktighet, måste numera hävas inför det nödläge, som hemsöker vår största samhällsklass.

Det allmänna läget inom jordbruksnäringen erhåller en tydlig men skrämmande belysning i den beräkning av vägda prisindex för jordbrukets produkter och produktionsmedel, som Sveriges allmänna lantbruks-sällskap uppgjort. De olika skördeårens noteringar ha här satts i relation dels till 1924—1929, dels i relation till 1928—1929 års genomsnittspriser. Det stora prisfallet å jordbruksprodukter liksom kostnadsskill-

naden mellan vad jordbrukarna få sälja och köpa eller betala i löner framgår av följande siffror:

	1924/1929 = 100				1928/1929 = 100		
	1928/29	1929/30	1930/31	sept. 1931	1929/30	1930/31	sept. 1931
	Växtprodukter.....	91	76	76	68	83	83
Spannmål.....	89	74	74	66	82	82	74
Övriga växtprodukter	102	84	84	78	83	83	77
Djurprodukter.....	97	88	73	68	91	76	70
Mejeriprodukter	98	85	71	69	87	73	70
Slaktdjur	93	93	79	66	100	84	70
Generalindex för produkter.....	94	83	74	68	88	78	72
Arbetslöner	99	98	97	95	99	98	96
Förnödenheter (bl. a. kraftfoder) ...	98	89	84	80	91	86	81
Produktionsmedel	99	95	91	88	96	92	89

Samma bild av de försämrade konjunkturerna erhåller man, om man tar del av lantbrukssällskapets beräkningar över bruttoavkastningen uti mellersta Sverige i kronor per 100 hektar, varvid mejeriprodukterna beräknats på basis av smör- och ostpriser:

	1924/29	1928/29	1929/30	1930/31	sept. 31
Spannmål	7,882	7,046	5,781	5,836	5,149
Övriga växtprodukter	2,169	2,185	1,856	1,828	1,694
Mejeriprodukter	14,477	14,140	12,243	10,323	9,864
Slaktdjur.....	4,663	4,333	4,333	3,671	3,066
Fjäderfäprodukter.....	326	316	283	219	223
Summa kronor	29,517	28,020	24,496	21,877	19,996

Inom den animaliska produktionen tränger sig frågan om smörtillverkningen i förgrunden. Priset å smöret har ju den största betydelse för jordbrukarna, när man erinrar sig den nästan automatiska återverkan på mjölkpriset, som noteringarna på smör i regel åstadkomma. Svårigheterna för smörproducenterna ha, såsom av ovanstående uppgifter framgår och efterföljande prisuppgifter ådagalägga, under 1931 blivit allt mera kännbara. Dessa försämrade produktionsvillkor ha, som allmänt är känt, företrädesvis berott på tvenne omständigheter: den svåra konkurrensen med det billigare margarinet och de handelspolitiska restriktionerna i de länder, dit den svenska överskottsproduktionen av smör kunnat söka sig. Följande siffror belysa i stora tal smörets och

margarinets inbördes förhållande i vad det gäller produktion och konsumtion.

Å r	Produktion	Import	Export	Förbrukning
	ton	ton	ton	ton
M e j e r i s m ö r				
1913	31,676	196	19,654	12,218
1920	19,465	7,673	24	27,114
1925	31,998	184	9,223	22,959
1926	38,485	36	15,129	23,392
1927	42,040	29	18,465	23,604
1928	41,289	42	17,545	23,786
1929	47,897	10	24,930	22,997
1930	54,669	9	26,656	28,020
1930 jan.—sept.	—	7	20,572	—
1931 » — »	—	7	15,592	—
M a r g a r i n				
1913	23,538	368	16	23,890
1920	14,844	401	1,124	14,121
1925	38,518	1,757	189	40,086
1926	41,232	1,369	213	42,388
1927	42,661	1,714	94	44,281
1928	50,664	2,281	33	52,912
1929	55,242	2,382	133	57,491
1930	53,149	1,895	118	54,926
1930 jan.—sept.	—	1,419	90	—
1931 » — »	—	1,059	116	—

Om man för att utröna den sammanlagda smörförbrukningen i landet till kvantiteten mejerismör även lägger den sannolika framställningen av landssmör och härvid begagnar jordbruksutredningens siffror, böra 1913 års mejerismörsiffror ökas med 25,500 ton och 1928 års med 22,000 ton. Sammanlagda smörkonsumtionen ifrågavarande år skulle sålunda utgöra 37,700 respektive 45,000 ton. Medan produktionen mejerismör 1913—1928 ökats med 30.3 procent, har förbrukningen av smör endast stigit med 21 procent. Dessa tal ange visserligen en stegring av både smörproduktionen och smörkonsumtionen, men denna ökning är dock jämförelsevis obetydlig vid sidan av margarinets expansion. Från 1913 till 1928 har nämligen margarinproduktionen stigit med icke mindre än 115.2 procent och den inhemska förbrukningen med 121.5 procent. Klarare avtecknar sig utvecklingen, om man sätter smör- respektive margarinkonsumtionen i relation till befolkningen. Räknat per huvud av befolkningen utgjorde konsumtionen

	Smör kg.	Margarin kg.	Summa kg.
1913	6.7	4.3	11.0
1928	7.5	8.7	16.2

Siffror för 1929 och 1930 skulle ytterligare kunnat framhäva margarinetens terrängvinst i förhållande till smöret, men i avsaknad av beräkningar av landssmörframställningens storlek för dessa år åtnöja vi oss med jämförelsesiffrorna för 1913 och 1928. Särskilt år 1929 utvisar en tydlig stegring för margarinet på smörets bekostnad, medan priset å smör 1930 medförde ett litet avbräck för margarinet. Uppenbarligen har tendensen inom vårt land på 1920-talet varit i viss mån likartad med utvecklingen i Danmark — export av smör och det inhemska fetvarubehovets fyllande i allt större omfattning med ersättningsmedlet margarin — ehuru denna utveckling varit ännu starkare i Danmark än hos oss.

Hur stort jordbrukets trångmål blivit på grund av smörprisets sänkning framgår bland annat av en sammanställning av genomsnittsparti-noteringarna per år (Malmö). De sista fem åren utgöra dessa årsmedeltal: 1927 252, 1928 272, 1929 277 och 1931 (januari—september) 180. Under förutsättning av en total smörproduktion i landet (såväl mejerismör som det i relation därtill noterade landssmöret) av cirka 70 miljoner kilogram och vidare att medeltalet för hela 1931 icke mycket avviker från det ovannämnda medeltalet för de tre första kvartalen, torde de svenska lantbrukarnas intäkter år 1931 blott på smöret ha minskats med cirka 50 miljoner i förhållande till 1927 års prisnivå och 60 å 70 miljoner i förhållande till 1928 års prisnivå. Inskränker man jämförelsen till 1930 och 1931, representerar den ungefärliga inkomstreduktionen under senare året 25 å 30 miljoner. Ändock äro icke i dessa siffror de utomordentligt stora förluster medtagna, som jordbrukarna i de flesta trakter av vårt land ytterligare måst bära på grund av priset på mjölk, som icke förädlas till smör. Det successiva priset på fodermedel, vilket även vid ett summariskt bedömande av mjölk- och smörproduktionens konjunkturer ej får förbises, har icke varit av den storleksordning, att det på långt när kunnat neutralisera dessa förluster för jordbrukarna.

Prisförhållandet mellan smör och margarin kan framställas med följande detaljprisnoteringar, som legat till grund för socialstyrelsens officiella indexberäkningar.

	1913	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930
Mejerismör	236	729	657	496	375	366	374	384	337	339	351	339	284
Växtmargarin bästa sort ...	135	433	376	293	178	184	178	178	166	148	140	133	138

	1 9 3 1										
	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.
Mejerismör	266	275	265	253	243	243	238	245	253	248	257
Växtmargarin bästa sort ...	138	138	138	132	130	130	130	130	130	118	118

I den mån växtmargarinet är representativt för margarintillverknin- gen i allmänhet, utvisa dessa siffror, hurusom margarinet priskurva rätt nära sammanfaller med smörets, med undantag för 1930, då marga- rinpriset något höjdes, medan smörpriset samtidigt kraftigt föll. Genom nedsättningarna i priset torde margarinet ha under det sist förflutna året jämförelsevis väl lyckats uthärda den konkurrens, som de lägre smörprisen denna tid bjudit.

Den svenska smörmarknadens trångmål ha, såsom ovan erinrats, haft sin andra huvudorsak i de tilltagande exportsvårigheterna. De främsta avnämareländerna ha varit Tyskland och England med ungefär lika stora kvantiteter år 1930, tidigare också bland annat Schweiz och Frankrike. Genom sin höjning av smörtullen i samband med finsk-tyska handels- avtalets revidering har Tyskland redan för två år sedan samt senast inne- varande vecka försvårat en förmånlig svensk avsättning av överskotts- smöret därstädes. Frankrike har genom dekret i augusti 1931 genomfört ett summariskt kontingentsystem med stark nedsättning av importen. Schweiz har likaledes under föregående år skärpt tullbestämmelserna för att göra sin tull å 120 francs per 100 kilogram mera effektiv. Vad Eng- land beträffar, råder den största ovisshet om vad regeringen och parla- mentet ämna vidtaga i avseende att skydda moderlandets och dominions produktionsintressen. Huruvida generella tullar eller preferenstullar införas eller om ett kontingentsystem genomföres eller om detta livsme- del såsom nödvändig importvara fortfarande lämnas fritt står ännu i vida fältet. Sannolikt kommer klarhet häröver icke att kunna vinnas förr än efter imperiekonferensen i Ottawe i sommar. I varje fall står Sve- rige inför hotet av starkt försvårade exportmöjligheter med den ytter- ligare börda, som därmed skulle åvälvas det svenska jordbruket. Såsom handelsstatistiken utvisar, har den svenska smörexporten på England avsevärt nedgått, ehuru England ännu icke vidtagit några skydds- eller restriktionsåtgärder och den totala smörinförseln till England stegrats. De beräknade gynnsamma verkningarna av vidtagna åtgärder med syfte att bättre organisera vår smörexport ha sålunda ännu icke infriats. Oavsett vilka åtgärder än kunna beslutas i England är det uppenbart, att den allmänna tendensen i Europas länder att kringgärda sig med allt högre tullmurar för hemmamarknadens skyddande samt den därav upp- stånda risken för övermättnad och nytt prisfall å vår hemmamarknad

gör det till ett högeligen aktuellt problem för svensk jordbrukspolitik att med de medel, som stå statsmakterna till förfogande, bispringa vår smörhantering och därmed skydda vår mjölkproduktion.

För att bereda den svenska smörhanteringen ett erforderligt stöd äro olika utvägar tänkbara. En restriktiv margarinlagstiftning, en skärpning av smörtullen, en effektivare ekonomisk jordbruksorganisation erbjuda var för sig möjligheter att stärka de svenska mejeriprodukternas ställning. I denna motion vilja vi beröra ytterligare en åtgärd, nämligen vissa tullsatser å margarinet och dess råämnen till förbättring av den inhemska smörproduktionens konkurrenskraft. I förevarande kris och med den starka prissänkning, som även konstsmöret undergått, anse vi, att en mindre tullförhöjning icke bör kunna innebära någon större belastning av folkhushållet. I sak kan den lika mycket sägas utgöra ett hejdande av eventuella nya prissänkningar eller ett stabiliserande av priset i syfte att förhindra en skärpt konkurrens med smöret. Denna princip är ju för övrigt så långt ifrån ny inom vår aktuella jordbruksskyddspolitik, att densamma endast skulle innebära en tillämpning inom den animaliska odlingen av det skydds- och prisregleringssystem, som 1931 års riksdag i andra former genomfört för den vegetabiliska näringsgrenens vidkommande. Jordbrukarnas fordran på en justering av margarintullsatsen till förminskande av en förödande konkurrens måste vara så mycket lättare att förstå som de bägge producentintressena här knappast tåla en kvantitativ jämförelse. Mot de tvenne i jordbruket bundna miljonerna människor stå ett tusental anställda i margarinindustrien. Man torde vid denna avvägning ej heller kunna förbise, att en stor del av det i den inhemska margarinindustrien investerade kapitalet är utländskt. Att bondebefolkningens intressen vid denna avvägning måste ges ett försteg är ofrånkomligt. För en sådan lösning, som syftar till den animaliska jordbruksproduktionens förbättrande men samtidigt undviker några nämnvärda olägenheter för den inhemska margarinindustrien, borde därför icke några principiella invändningar resas.

Vi ha härvid tänkt oss åsättande av tullskydd å de nuvarande fria vegetabiliska oljorna samt en mindre förhöjning av margarintullen. Vi veta väl, att riksdagen i fjol avtog ett liknande förslag om skydd åt den inhemska tillverkningen av vegetabiliska oljor. Av behandlingen i fjol framgick dock, att tullframställningen då åtnjöt större sympatier än vad de officiella handlingarna ge tillkänna och att det avgörande motivet för mångas tvekan var att söka i svårigheterna att hastigt överblicka de skilda konsekvenserna av ett omedelbart beslut i positiv riktning. De skäl, som i fjol androgos för ett stöd åt den inhemska oljeindustrien, ha i år ostridigt vuxit i styrka, liksom motskälerna kraftigt avtrubbats. För att närmare påvisa detta skall här ges en kortare orientering av olje-frågans läge.

Tillverkningen av vegetabiliska oljor — sojaolja, kokosolja, palmolja,

sesamolja, jordnötsolja m. fl. — har under senare år praktiskt taget försiggått blott vid tvenne fabriker i Sverige, Nya margarinaktiebolaget Svea, Kalmar, och Reymersholms gamla industriaktiebolags oljefabrik i Karlshamn. På grund av den alltmer övermäktiga konkurrensen med den utländska oljeindustrien har numera Karlshamnsfabriken helt inställt sin drift och dess lokaler delvis uthyrts för annat ändamål. Den totala driftinställelsen genomfördes efter det fjolårets riksdag avvisade framställningen om införande av tull å vegetabiliska oljor. Vid Sveafabriken har tillverkningen under 1931 visserligen uppehållits i begränsad omfattning, men enligt uppgifter från företagsledningen har oljeframställningen endast kunnat uppehållas av det ekonomiska överskottet på margarintillverkningen. Från samma ledning meddelas, att oljeframställningen omedelbart kommer att nedläggas, därest statsmakterna även vid årets riksdag förvägra införande av tullskydd. Likaså har det uppgivits, att ett sammanträde redan hållits i Köpenhamn emellan utländska oljeintressenter för att i händelse av Sveafabrikationens nedläggande företaga en uppdelning av den fullständigt öppna svenska marknaden. Den svenska oljeindustrien med däri nedlagt kapital står följaktligen inför sitt upphörande.

Orsaken till omöjligheten att i fortsättningen driva en oljetillverkning i landet förklaras vara att söka dels i frånvaron av tullskydd för oljorna, dels i den internationella — främst holländsk-engelska — oljetrustens övermakt, helst sedan den holländska margarinrusten och den engelska oljestrusten år 1930 förenades i den stora Unileverkoncernen. Endast i likhet med England och Holland har Sverige lämnat de vegetabiliska oljorna tullfria, tvivelsutan närmast beroende därpå, att vid tullbeläggandet på sin tid av lin-, raps- och rovoljan de övriga vegetabiliska oljornas betydelse för margarintillverkningen icke ägde tillnärmelsevis samma betydelse som nu. I andra länder har alltmer förmärkts en strävan att förlägga beredningen av de tropiska råvarorna till det egna landet, och som den efterföljande bilagan bland annat påvisar, har man härvid icke förfogat över annat medel än tulltaxan. Sålunda äro i samtliga övriga nordiska länder ifrågavarande oljor tullbelagda; i Danmark medgives emellertid för kokosoljan en viss restitution av tullavgiften vid margarintillverkningen. Följden har också blivit, att nästan samtliga dessa länder lyckats i sina strävanden att skydda den inhemska oljeframställningen. En annan sak är visserligen, att trusten i många fall tillägnat sig eller kontrollerat den sålunda upprättade »nationella» tillverkningen och framför allt genom sitt behärskande av större delen av råvarumarknaden kunnat ställa dessa fabriker i ett visst beroende. Säkerligen ha dock dessa länder i dylikt fall betraktat det som en vinst att kunna skapa arbetstillfällen åt de egna medborgarna. Särskilt i Norge har frågan om Unilevertrustens ställning varit aktuell i samband med vissa koncessionsansökningar åren 1930 och 1931. Med hänsyn till

det intresse även med avseende på våra förhållanden, som trustfrågan i Norge äger, bifogas en summarisk redogörelse för utgången och de ingångna överenskommelserna därstädes, vilka trots Unilevertrustens seger dock icke uteslöto åtskilliga betydelsefulla förpliktelser för trustföretagen, däribland ett nästan fullständigt utestängande av de importerade vegetabiliska oljorna till förmån för den i Norge drivna fabrikkens produktion. I icke mindre utsträckning än kringliggande länder borde Sverige ha möjligheter att upprätthålla en egen oljeindustri; den tekniska utrustningen torde vara fullt modern, den nuvarande produktionskapaciteten är redan tillräcklig för vårt behov och någon oförmånlig inverkan av eventuellt dyrare arbetskraft här kan icke vara för handen, då arbetskostnaderna enligt industriföretagens i fjol ingivna uppgifter endast representera en obetydlig andel i tillverkningskostnaderna.

Huruvida dumping medverkat till driftsvårigheterna torde vara ogörligt att för utomstående fastställa. Anmärkningsvärt är emellertid, att fabriksledningarna själva velat finna en anledning till trångmålen ligga i utländska firmors underbud. Viktigare än att söka fastslå detta är att påvisa det naturliga förloppet, att överskottsproduktionen i de egentliga trustländerna i första hand kastas ut på den oskyddade marknaden, d. v. s. i Nord-Europa endast Sverige. Att prissättningen härvid av den utomordentligt kapitalstarka trusten kunnat innebära ett förlamande hot mot den inhemska tillverkningen tarvar näppeligen någon särskild utredning, synnerligast som trustländernas oljeexportmarknad alltmer kringskurits genom de nationella oljeindustriernas framväxt. Likaledes är det uppenbart, att trusten efter en utmanövrering av den svenska tillverkningen samt densamma nedläggande kan på ett mera obundet sätt än tidigare reglera prissättningen och i avsaknad av konkurrens företa prisförhöjningar, varmed trusten kan tillskansa sig betydande vinster. Därest trustens dumpingpolitik hittills möjliggjort ett lågt margarinpris och därmed utsatt vår inhemska smörhantering för betydande förluster, måste staten med hänsyn till bondebefolkningens intressen anse det vara av vikt att inrikta sina ansträngningar på att reducera oljeimportens ogynnsamma verkningar.

Den avgörande frågan är, om en fortsatt och utvidgad svensk oljetillverkning är möjlig gent emot en antagbar underbudskonkurrens från den internationella trustens sida. Vid fjolårets behandling av de ovan nämnda motionerna drevs med energi och synbarligen icke utan effekt från vissa håll den satsen, att den begärda tullbeläggningen av oljan skulle vara oförmögen att hjälpa vår oljeindustri. Vi kunna självfallet icke bedöma trustens resurser och kommande handlingssätt men anse ganska säkert, att en tullsats å 7 öre skulle under nuvarande omständigheter utgöra ett tillräckligt skydd för att driva en lönande oljeframställning i landet. Ett dylikt tullskydd skulle såsom bilagan utvisar ligga en obetydlighet över tullen i Danmark och Norge med deras stora olje-

tillverkning men åtskilligt under tullen i Finland. Den omständigheten, att den ena av de båda oljefabrikerna till hälften äges av trusten, borde icke kunna inverka på frågan om önskvärdheten att inom landets gränser söka förlägga ifrågavarande industriella produktion; det torde för övrigt vara garanti nog, om konkurrentföretaget står utanför trustens kontroll.

I dessa tider, med lågkonjunkturer och driftinskränkningar för våra stora stapelindustrier, kan det icke vara betydelselöst, om en hemmaindustris existens tryggas. Ett återupptagande av oljetillverkningen i sådan skala, att landets behov ungefärligen tillgodosåges, skulle innebära, att femhundra å ett tusen arbetare bereddes sysselsättning. I omfattning skulle oljeindustrien därmed kunna mäta sig med margarinindustrien. Lika viktig som arbetslöshetssynpunkten är frågan om oljetillverkningens betydelse för handelsbalansen och återställandet av jämvikten däri. Än vidare får ej vid ståndpunktstagandet den svenska självförsörjningens intressen underskattas eller förbises. Ifrågavarande oljefabriker anlades eller fullbordades för att under världskrigets stora brist fylla behovet av fettvaror. Genom att de tropiska växtämnena, som nu pressas eller extraheras vid oljefabrikerna för margarintillverkningen, i nödfall kunna ersättas av senapsfrön eller andra inhemska växtämnen, innebär ett uppehållande av oljefabrikerna en garanti för ett någorlunda tillgodoseende av landets fettvarubehov i händelse av en ny avstängning eller någon annan oförutsedd isolering.

För jordbrukets vidkommande torde med hänsyn till oljefabrikernas fodermedelstillverkning inga olägenheter följa av införandet utav ifrågavarande tullsatser. Eftersom ingen ändring ifrågasättes beträffande den tullfrihet, som de skilda fodermedelsslagen hittills åtnjutit, kommer fortfarande fri konkurrens att upprätthållas och någon fördyring är sålunda icke tänkbar. Tvärtom torde i vissa fall fördelar stå att vinna för det svenska jordbruket genom en i stor omfattning bedriven inhemsk produktion med olika vegetabiliska foderkakor, helst som den hittillsvarande produktionen härav företrätt erkänt goda kvaliteter. Från nationell näringssynpunkt måste det i vart fall endast hälsas med tillfredsställelse, om Sverige på kraftfoderområdet i största möjliga utsträckning kan tillgodose en större del av det egna behovet. Redan nu kunna den inhemska oljeindustriens stora driftinskränkningar avläsas i den på sistone starkt stegrade införseln av majs, foderkakor och annat kraftfoder med dennas tyngande av handelsbalansens importsida.

Den tull å vegetabiliska oljor, som vi föreslå, ha vi även med hänsyn till likformighet med den nuvarande tullsatsen å lin-, raps- och rovolja satt till 7 öre per kilogram. Till äventyrs vore det påkallat att även tullbelägga vissa f. n. fria animaliska fetter och oljor, främst valoljan, för att få vegetabilietullen verkningsfull. Vederbörande ämbetsverk ifrågasatte sålunda i fjol, att statsmakterna kunde nödsakas att företa en

sådan tullbeläggning. Att vissa inhemska intressen både för slakterinäringen och härdningsfabrikationen, vilken senare f. n. är nedlagd, kunna vara knutna till ett tullskyddande av de animaliska fetterna är uppenbart. Huruvida dessa i nuvarande läge och med hänsyn till en råvarukostnadsstegring för andra industrier är tillräckligt begrundad, ha vi genom frågans komplicerade karaktär haft svårt att bedöma. Fästes det huvudsakliga avseendet vid margarintillverkningen, torde emellertid knappast f. n. någon större risk föreligga, att en tull å vegetabiliska oljor skulle befordra framställningen av animaliskt margarin och därmed göra den nya tullsatsen delvis illusorisk. Den stora prisskillnad, som f. n. råder mellan växt- och animaliemargarin, och de i allmänhet avsevärt dyrare råvaruingredienserna i det senare synes avtrubba farhågorna för en dylik förändrad produktionsinriktning. Under sådana omständigheter och i avsaknad av tillräckligt material för en eventuell uppdelning av de nuvarande fria fettämnen och fettoljorna i fortfarande fria och tullskyddade, anse vi oss icke f. n. böra föreslå någon ändring i tulltaxan för hithörande varuslag.

För margarinindustrien skulle en tull å vegetabiliska oljor medföra en minskning av det hittills åtnjutna tullskyddet med cirka 5 öre per kilogram. Såsom ämbetsverken framhöllo i sitt gemensamma yttrande i fjol över de förenämnda motionerna, grundar sig denna beräkning på en åtgång i runda tal av 70 å 80 kilogram olja i 100 kilogram oblandad margarin. Tullskyddet skulle sålunda reduceras med 4.7 å 5.6 öre per kilogram. För att kompensera denna ökade råvarukostnad och för att icke ställa margarinet i ogynnsammare ställning till den visserligen ringa men dock tydligen konstanta införseln av margarin (se den tidigare återgivna tabellen) föreslå vi margarintullens höjning med 5 öre till 20 öre.

För jordbrukarnas del skulle denna höjning representera ett litet handtag gentemot margarinet hotande överflyglade av den inhemska smörkonsumtionen. För margarinfabrikerna åter tro vi icke en sådan ringa tullförhöjning kunna medföra något allvarligt men. Någon anledning att allmänt sett befara några svårigheter för den starkt organiserade margarinindustrien torde icke finnas, och i alla händelser torde dessa eventuella mindre olägenheter icke kunna jämföras med de övervägande intressen, som knyta sig till jordbruket och smörhanteringen. Å andra sidan torde knappast någon anledning finnas att befara, att margarinindustrien skulle kunna till oskälig favör utnyttja det höjda tullskyddet. Även om den svenska margarinindustrien förete bilden av en stark koncentration gentemot 140-talet små- och storföretag i Danmark och 30-talet i Norge, torde både de mindre, utanför försäljningsringen M. F. F. A. stående småföretagen och Kooperativa förbundets fabrik innebära en borgen för en inbördes konkurrens.

Med hänsyn till de vegetabiliska oljornas betydelse som ingredienser

i andra tillverkningar än margarin äro vi väl medvetna om att införandet av ett tullskydd kan påverka andra industriernas marknadsvillkor. Såsom generaltullstyrelsen och kommerskollegium i sitt fjolårsyttrande framhöllo, kan råvarufördyringen för dessa näringsgrenars vidkommande vara av natur att motivera vissa justeringar i det gällande tullskyddet. Så länge dessa justeringar icke kunna antagas vara av någon mera ingripande omfattning, anse vi oss i betraktande av smör- och oljeproblemets stora vikt för landet icke tveka att föreslå de justeringar och jämkningar, som åsättandet av en oljetull föranleder.

De tillverkningar, för vilka en oljetull torde medföra någon nämnvärd inverkan på produktionskostnaderna, äro förutom margarinet ljus- och tvålindustrien. För ljus- och stearintillverkningen, vid vilken — utom vissa fetter — huvudsakligast palmoljan torde utgöra råvaran, gäller f. n. tullskydd å 9 öre för stearinet och 12 öre för ljus, alla slag, d. v. s. även paraffin- och kompositionsljus. Genom tullskyddet ha vi i landet lyckats uppehålla och bevara en koncentrerad storindustriell ljustillverkning. Den inhemska produktionen har för år 1929 stigit till 1,359 och för år 1930 till 1,515 ton ljus; importen, främst från Nederländerna, har dock likaledes stegrats och utgjorde för åren 1929 respektive 1930 158 respektive 191 ton, varemot svarade en obetydlig export å ej fullt 7 ton under de bägge nämnda åren. Enligt föreliggande utredningar har Liljeholmens vinstmarginal ungefär sammanfallit med den fullt effektiva tullsatsen, vilket med andra ord innebär, att ett fördyrande av råvarorna med oljetullens belopp skulle försvaga de hittillsvarande förräntningsmöjligheterna och därmed försvåra den fortsatta verksamheten. Enligt upplysningar från fabriksledningens sida, vilka i stort sammanfalla med tull- och traktatkommitténs offentliga utredning angående ljusindustrien, skulle en effektiv oljetull å 7 öre medföra en höjning av råvarukostnaderna för stearinet och ljustillverkningen med cirka 5 öre per kilogram. För vår del föreslå vi därför en tullförhöjning å stearin och ljus med detta belopp, d. v. s. 14 öre för stearinet och 17 öre för ljuset. För ett paket ljus, vägande ett skålpund eller 425 gram, skulle följaktligen tullsatsen kunna stegra priset med ungefär 2 öre. Med det intresse att icke försvaga förutsättningarna för vår kvalitativt högtstående ljusindustri, som Sverige måste äga icke minst i denna depressionstid, kunna vi icke finna denna tänkbara prisstegring vara av den storlek, att densamma med hänsyn till övriga syftemål kan inge några betänkligheter. Avseende bör även fästas därvid, att en del av ljuskonsumtionen i viss mening får hänföras som lyxförbrukning, varigenom en tullskyddsstegring delvis träffar den större ekonomiska bärkraften.

För tvättmedelsindustrien utgöra gällande tullsatser: såpa 4 öre, toalettvål 1 krona, annan tvål 10 öre samt tvättmedel m. m. 10 öre per kilogram. I samtliga dessa varuslag ingå vegetabliska oljor med större eller mindre procent såsom råvaror. Såsom synes får tullskyddet åt den

egentliga tvåltillverkningen anses relativt stort och har vad toalettvä-
len beträffar verkat delvis prohibitivt. En jämförelse mellan tullskyd-
det i Sverige och de övriga nordiska länderna (bil. 4) ger vid handen,
att Sveriges något överstiger Danmarks men något understiger Norges
och Finlands. Enligt de upplysningar om läget inom den svenska ke-
miskt-tekniska industrien, som vi sökt förskaffa oss, torde en vegetabil-
oljetull knappast medföra någon väsentlig inverkan på andra produk-
tionsgrenar än såpindustrien. I fråga om tvålar och tvättmedel äro
varumärken och deras inarbetning i marknaden mera avgörande för
driftsresultaten än en obetydlig prisstegring å någon råvara, medan
såptillverkningen i motsats därtill är direkt beroende av oljepriset. Då
vegetabilieoljor enligt samstämmiga uppgifter från tillverkarna och uti
ämbetsverkens tidigare utlåtande ingår med 38 å 40 procent i det fär-
diga såpfabrikatet, komme en effektiv oljetull att stegra råvarukostna-
den med 2.8 öre per kilogram. I anslutning härtill föreslå vi en juste-
ring av såptullen från 5 öre till 8 öre, d. v. s. ungefär samma tullsats-
er som Norges 7.5 öre och Finlands 0.75 Fmk. Då den svenska såpin-
dustrien arbetar under tryckta villkor och med mycket ringa vinstmar-
ginal, finna vi denna jämkning av tullsatsen motiverad. En justering
av såptullskyddet är i varje fall påkallat av risken för utländsk (dansk)
konkurrens i händelse att tullsatsen kvarstår oförändrad oberoende av
råvarukostnadernas stegring.

Vi känna väl de svårigheter, som möta att på basis av en enskild mo-
tion kunna vinna resonans för förslag om några sådana tullförhöjnin-
gar som de förevarande. Vi kunna dock icke längre anse det välgrun-
dat eller ansvarsställande att alltjämt hänge oss åt väntan på det ovissa
slutet av tullkommitténs arbete. Mer än någonsin är det under nuva-
rande orkanartade depression även för vårt land nödvändigt att till-
godose våra näringspolitiska intressen och därvid handla snabbt allt
efter omständigheternas krav. De åtgärder, som utan andra större
olägenheter omedelbart kunna företagas för att utestänga onödigt import
och slå vakt om hemmamarknaden, borde icke längre få dröja i mer
eller mindre passiv avbidan på den pågående tullutredningen. Över
huvud taget utgå vi ifrån, att världsläget påbjuder en smidigare, kort-
fristigare och mindre förstelnad tullpolitik än den hittillsvarande. För-
denskull ha vi icke tvekat att föreslå ovannämnda tullsats och tull-
justeringar, och vi ha kunnat göra detta med desto starkare skäl, som vi ut-
gå ifrån att en av erfarenheten betingad ny avvägning av här föreslag-
na tullsats måste förekomma i samband med prövningen av tullkom-
mitténs blivande betänkande. Med föreliggande motion ha vi med ut-
gångspunkt från nödläget inom jordbrukets animaliska produktion velat
föreslå några hjälpanstalter, som bland andra kunna ifrågakomma för
ett stödjande av den svenska jordbruksnäringen. Enligt motionärernas
tankegång samman knyts i dessa tullskyddsåtgärder å ena sidan smör-

hanteringens vitala behov och å andra sidan ett industriellt intresse av vikt. I båda fallen mötas och förenas nationella näringsintressen. De sekundära verkningarna härav å ett par andra industriella produktionsgrenar ha vi icke ansett uppväga de trängande skälen för ett aktivt ingripande till förmån för smörhanteringen och oljetillverkningen. Genom vissa tulljusteringar ha vi sökt avvärja det ohägn, som eljest kunnat beredas dessa industrier. Enligt vår grundsyn få i denna tid icke smärre, underordnade spörsmål stå hindrande i vägen för det högre syftet, stöd åt svenskt jordbruk och svenskt arbete.

På grund av vad ovan anförts få vi sålunda hemställa,

att riksdagen ville besluta, att gällande tulltaxa fr. o. m. den dag Kungl. Maj:t bestämmer måtte i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

Statistiskt nr		Tull för 100 kg. kr.	Redovisningsgrund	Tulltaxe-nummer
259	Stearin T Vegetabiliska, feta oljor samt växtfett och andra vegetabiliska fettämnen, ej hänförliga till annat nummer: ----- andra slag, härunder inbegripna härdade vegetabiliska fettämnen, ej hänförliga till annat nummer:	14: —	kg. kr.	110
262	på glas- eller lerkärl E på andra kärl:	5: —	kg. kr.	112
263	oliv- eller bomolja samt sesamolja	7: —	kg. kr.	113
264	jordnöt- eller arachidolja			
265	bomullsfrö- eller cottonolja			
266	majsolja			
267	sojaolja			
268	ricinolja samt andra flytande oljor, ej särskilt nämnda			
269	palmolja			
	kokosolja och palmkärnolja:			
270	renade (till födoämne)			
271	andra			
272	härdat vegetabiliskt fett			
273	vegetabiliska fettämnen, ej hänförliga till annat nummer			

Statis- tiskt nr		Tull för 100 kg. kr.	Redovis- nings- grund	Tulltaxe- nummer
274	Smör, konstgjort (margarin) T	20:—	kg. kr.	114
598	Såpa T; turkrödlja N	8:—	kg. kr.	266
599	Ljus E	17:—	kg. kr.	267

Stockholm den 22 januari 1932.

Ernst Trygger.

Joh. Nilsson,
Kristianstad.

J. B. Johansson.

Ludvig Widell.

M. Svensson.

K. von Geijer.

Hjalmar von Sydow.

G. Sederholm.

Bilaga I.

P. M.

angående Unilevertrusten i Norge.

(Redogörelsen, som icke gör anspråk på större fullständighet, grundar sig på stortingets handlingar i ärendet.)

Sedan 1928 pågingo förhandlingar mellan den norska margarinindustrin å ena sidan samt Unitrusten å den andra (fr. o. m. 1 januari 1931 Unilevertrusten) angående vissa prisöverenskommelser. Dessa förhandlingar hade dock icke lett till något resultat vid den tidpunkt på våren 1930, då frågan om Unilevertrustens övertagande av Lilleborgsfabriken i enlighet med den norska koncessions- och trustlagstiftningen förelades den Mowinckelska regeringen och dess handelsdepartement (chef Oftedahl).

De viktigaste omständigheterna i samband med denna koncessionsansökan voro:

Levertrusten hade intressen i följande norska företag: *De Nordiske Fabriker* (De-No-Fa). Av aktiekapitalet 13 miljoner ägde Lever Brothers hälften (samtliga B:aktier), varjämte Lilleborg ägde 1,742 av de 2,600 A:aktierna. De-No-Fa:s verksamhet utgjorde till övervägande delen raffinering och härdning av animaliska oljor och fett, i huvudsak för export, och fabriken var den största avnämaren av den norska valfångsten. De-No-Fa ägde likaledes en oljekvarn för tillverkning av vegetabilisk olja,

vilken dock enligt överenskommelse sedan år 1928 drevs av Lilleborg. *Kongstens A/S*: aktiekapitalet 500,000 kronor med Lever som hälftenägare: tillverkning såpa. *Sildoljefabriken Njord*: 800,000 kronor till övervägande delen i trustens ägo. *A/S Brødrene Lever*. Oslo: ett importbolag å 20,000 kronors aktiekapital för främst vegetabilisk olja. Unitrusten hade intressen i *Van der Berghs Margarinfabrik* och *Agra Margarinfabrik*, varav den förra helt och den senare till hälften ägdes av denna trust direkt eller genom dotterbolag.

Under anförande av de svårigheter för den animaliska oljan, som förmenades uppstå som en följd av Uni- och Levertrustens sammanslutning, ingavs ansökan om koncession om ekonomiskt förenande av De-No-Fa:s och Lilleborgs verksamhet. A/S Lilleborgs fabriker, vars aktiekapital å 3 miljoner kronor dittills nästan helt legat i norska händer, hade ställningen som Norges största och praktiskt taget enda tillverkare av vegetabilisk olja, dels genom egna fabriker i Oslo och Stavanger, dels enligt särskilt avtal genom De-No-Fa:s fabrik i Fredriksstad. Genom egen tillverkning och genom ekonomisk intressegemenskap med Lade Fabrikers A/S behärskade Lilleborg dessutom cirka 34 procent av såptillverkningen i landet. Överenskommelsen mellan De-No-Fa och Lilleborg innebar i huvudsak, att Lilleborgs aktiekapital fördubblades till 6 miljoner kronor, att de nya 3 miljoner aktierna övertogs av De-No-Fa, d. v. s. trusten, medan de ursprungliga aktierna förändrades till kumulativa preferensaktier, vidare att Kongstens såpfabrik lades under Lilleborg, varigenom denna, d. v. s. trusten, behärskade cirka 41 procent av den inhemska såpindustrien, samt att De-No-Fa:s vegetabiliska oljekvarn helt övergick till Lilleborg.

Oavsett inflytandet på världsmarknaden ifråga om både råvaror och margarintillverkning synes sålunda Unilevertrustens direkta makt inom den norska industrien genom sammanslagningen kunna summeras sålunda: huvudavvärdare av valfångsten; huvudtillverkare av vegetabilisk olja; över 40 procent av tillverkningen inom såpindustrien samt över 20 procent av tillverkningen av margarin, exklusive den kooperativa industrien, — härvid har hälftinnehavet av aktier i vissa trustinfluerade företag praktiskt likställts med innehav av aktiemajoriteten.

I denna situation av trustexpansion ingingo både de utanförstående margarin- och såpfabrikerna till handelsdepartementet med framställningar om att förvägra koncession eller åtminstone avkräva trusten vissa eftergifter till förmån för industrierna som villkor för dennas beviljande. På sin sida fingo dessa näringsgrenar även det enligt norska trustlagen upprättade kontrollrådet, som närmast helt avstyrkte koncessionerna såsom oförenliga med nationella näringsintressen och i varje fall icke utan bestämda förutsättningar kunde tillstyrka ett godkännande av trustutvidgningen; motsättningen mellan regeringen och kontrollrådet var härvidlag uppenbar, icke minst därigenom att regeringen i sitt första svar på den ingivna koncessionsansökan påtagligen utlovade beviljande av den sökta rättigheten under förutsättning av vissa modifieringar och preciseringar. I enlighet med kontrollrådets krav stipulerades sålunda en del förpliktelser att använda norsk personal och materiel, taga försäkringar i norska bolag samt att upprätthålla viss produktion både av animaliska och vegetabiliska oljor. Efter långvariga förhandlingar delvis under handelsdepartementets ledning mellan olika intresserade grupper övervunnos de sista stridigheterna genom en här ne-

dan närmare omnämnd kompromiss mellan Unilever, margarinfabrikanterna och regeringen, utgörande den yttersta förutsättningen för koncessionen. Regeringens handläggning av frågan ledde som bekant till ett misstillidsvotum av odelstinget (socialdemokrater, bondepartiet och tre venstre) och regeringens avgång. Genom att förhandlingarna ansågos alltför långt drivna för att tillåta statens återtagande av givna utfästelser och uppenbarligen även på grund av risk för att trusten okontrollerat ytterligare skulle utvidga sig på norskt kapitals bekostnad erhöles emellertid trusten sommaren 1931 den begärda koncessionen.

Från kontrollrådets och protokollkommitténs många erinringar mot trustens tillväxande makt kan följande förtjäna intresse.

Vad först *oljetillverkningen* beträffar, ansågs icke Lilleborgs övergående i Unilevers regim av omständigheterna nödvändigtvis påkallat; i vart fall eftersporde man i Lilleborgs ansökan de skäl, som kunde uppvisa vare sig tvånget eller önskvärdheten av samgående med trusten. Redan 1928 hade Lilleborg träffat ett tioårigt avtal med trusten om vissa leveranser av vegetabiliska oljor liksom angående illojal konkurrens från Levertrustens sida, varom övertagandet av De-No-Fa:s oljekvarn vittnade. Genom tullsatsen (4 öre + 50 procent) åtnjöt Lilleborg vidare ett skydd, som vid behov kunde vederbörligen regleras och skärpas. Trustens ställning på råvarumarknaden ansågs icke så stark, att den uteslöt möjligheten för Lilleborg av uppköp utanför trusten. Enligt Just. O.VI. 1931 sid. 13 (protokollkommitténs majoritet) intar trusten varken med hänsyn till produktionen eller omsättningen någon monopolställning ifråga om jordnötter, linfrö och rapsfrö. Icke heller i avseende på kopra uppträder trusten som producent, även om den härutinnan intar en mycket stark position som avnämare av en mycket stor del av produktionen, enligt uppgift 80 procent av den europeiska marknaden. Trustens ställning på denna marknad var dock enligt odelstingsutskottets mening icke starkare än att det kan drivas och i de flesta länder också drives helt oavhängiga oljekvarnar. Lilleborgs eventuella vanskligheter att i fri ställning kunna trygga sin åtkomst av billiga råvaror erkändes visserligen, men samtidigt påpekades, att även avtalet med trusten saknade klausuler angående vederbörlig garanti härför, varför man finge utgå ifrån att tillgången till råvaror och priserna på dessa allt framgent komme att regleras efter »de almindelige økonomiske lover». Icke heller med hänsyn till kapitalbehov eller den dittillsvarande (goda) förräntningen ansågs Lilleborg befinna sig i sådan situation, att en övergång till trusten förestavades av något behov.

Såpfabrikanterna sökte före koncessionens beviljande ernå en överenskommelse, avseende dels att förhindra ytterligare intrång från trustens sida på deras produktion, dels att tillförsäkra dem råvaror enligt prisnoteringar, som förhindrade ett beroende av Lilleborgs oljetillverkning. Den preliminära övenskommelsen innehöll sålunda vissa maximiprisbestämmelser efter världsmarknadsnoteringar för Lilleborg och De-No-Fa., vidare leveransskyldighet för dessa till de övriga norska såpfabrikerna samt en allmän lojalitetsklausul, varigenom trustens fabriker uttryckligen avskuros från möjligheten att öka sin produktion annat än i relation till förbrukningens eventuella tillväxt eller att utvidga sin marknad på konkurrenternas bekostnad »ved hensynsløs, overdreven og oforholdsmaessig reklame». Överenskommelsen blev emellertid aldrig underskriven av parterna, främst genom Lilleborgs motstånd och regeringen upp-

stälde icke heller densamma — i likhet med margarinavtalet — som en oundgänglig förutsättning för koncessionens beviljande. Regeringen utgick i stället från antagandet att fortsatta förhandlingar skulle leda till ett biläggande av tvistefrågorna främst angående produktionskvoterna, samtidigt som regeringen hävdade att övergrepp från trustfabrikernas sida skulle jämlikt trustlagen föranleda ingripande från övervakningsmyndighetens, d. v. s. kontrollrådets sida. För kontrollrådet ävensom för protokollkommitténs flertal framstod det uppenbart, att Lilleborgs koordinerande med Unilevertrusten avgjort försämrat de övriga norska såpfabrikernas villkor särskilt ifråga om råvarutillförseln, vilket framgick redan därav, att den tilltänkta överenskommelsen motiverats först med transaktionerna mellan Lilleborg och Unilever, före vilka den norska såpindustrin intog »en sikker posisjon».

Rörande *valfångstnäringens* ställning i frågan hade regeringen i sin redogörelse helt allmänt betonat »de stora intresser, som knyter sig till norske hvaloljeproduktion». Enligt protokollkommittén hade Unilever år 1928/1929 sålunda absorberat cirka 86 procent av Norges fångst. Även om valfångarnas yrkessammanslutning icke synes haft något att andraga mot trustens förvärv av Lilleborg, betvivlade protokollkommittén fördelen därav för ifrågavarande norska näring. Kommittén konstaterade med beklagande, att koncessionsvillkoren saknade förpliktelser för Unilever om fortsatt köp av norsk valolja, liksom den saknade förbindelser från Unilevers sida att avstå från att delta i valfångsten.

Vidkommande slutligen *margarinindustrien* genomdrev regeringen, såsom ovan sagts, en överenskommelse mellan trusten och de norska fabrikererna såsom ett ovillkorligt villkor — i de norska fabrikererna ingå dock ej de tre kooperativa margarinfabrikererna, vilka enligt ett i stortingshandlingarna intaget tidningsmeddelande genom en nordisk råvaruinköpscentral ansågo sig sakna behov av överenskommelsens stöd. Likaväl som förhandlingarna avsågo att förhindra trustens ytterligare utväxt, åsyftade desamma att bringa den norska margarinindustrien till den enhetliga reglering till konkurrensens inskränkning, som enligt uttrycklig uppgift med utmärkt resultat ansågs ha åvägabragts i Sverige i och med tillkomsten av de svenska Margarinfabrikernas försäljningsaktiebolag år 1926 (se direktör Goldens skriftliga uttalande St. Med. nr 16 sid. 15: »den norske ordning er basert på den svenske, bare at man har forbedret den gjenem nyttiggørelse av de i Sverige innvunne erfaringer»); erfarenheterna från Sverige sägas nämligen ha utfallit till allmän belåtenhet för både margarinfabrikererna, handlarna och den köpande allmänheten).

Till överenskommelsen anslöto sig 32 margarinfabriker; siffran anger tydligt bristen på koncentration inom den norska margarinindustrien och det redan därav uppståndna behovet av stöd mot den expansiva trusten. Bland de 32 fabrikererna, som nu förenades om ett gemensamt salgs-kontor, deltogo trustens tvenne företag, den till hälften av Uni ägda Agra samt det helt ägda Van der Berghs. För att förhindra att dessa kapitalstarka råvarufavoriserade företag icke tillätos helt eller delvis uppsuga oberoende industrier, sökte man framgå på två vägar: dels kvot-systemet uti produktionen, dels förbud mot nyinköp av norska fabriker. Kvotsystemet bygger på genomsnittstillverkningen åren 1923—1927 och för Agras samt Van der Berghs vidkommande fastställdes i enlighet härmed kvoten till sammanlagt cirka 21 procent. Denna kvot kan dock tillä-

tas en begränsad ökning, allt i överensstämmelse med de särskilda restriktioner, som uppställts för betryggande av avtalets andra syfte, nämligen förebyggande av att trusten underlade sig andra fabriker. För detta senare ändamål skall ingen fabrik få tillägna sig andra fabriker utöver en utvidgning av 75 procent av sin egen grundkvot: i fallet Unifabrikerna innebär detta, att dessa icke få göra fabriksköp utöver en omfattning, som ökar grundkvoten från 21 procent till cirka 37 procent. Dessa eventuella nyförvärv få dessutom icke ske helt generellt eller villkorslöst enligt avtalet: jämlikt trustlagen skulle varje transaktion inom denna ram underkastas individuell prövning av myndigheterna, men på grund av hot om att eljest vägra ansluta sig till avtalet framtvingade trusten en modifikation härutinnan, i det regeringen förelade stortinget ett av förhandlingarna betingat tillägg till § 16 trustlagen, stadgande rätt för konungen att efter kontrollrådets hörande medgiva undantag från den statliga prövningsskyldigheten »när det finnes påkrevet av hensyn til gjennomføring av en ordning som er til fördel for norsk næringsvirksomhet eller av almene hensyn forøvrig». Ett obetingat förhandslöfte har trusten fått att överta hela aktieposten i Agra, detta dock utan någon rubbning av grundkvoten.

Avtalet är dubbelsidigt: dels en överenskommelse mellan de 32 margarinfabrikerna inbördes om grundkvot, begränsning av nyförvärv, gemensamt försäljnings- och reklamkontor, varumärken och dylikt dels en överenskommelse mellan fabrikerna å ena sidan samt Unilever med syster- och dotterbolag inklusive Lilleborg och De-No-Fa å den andra. Utöver de tidigare nämnda allmänna förpliktelserna enligt koncessionsvillkoren för de senare bolagen att gynna norska näringsintressen innehåller den senare överenskommelsen mera preciserade förpliktelser för de kontraherande parterna. Fabrikerna förbinda sig sålunda att i den utsträckning de finna ändamålsenligt lojalt köpa råvaror från Lilleborg och De-No-Fa. Vidare förplikta de sig att ej under kontraktstiden — 25 år så framt ej uppsägning sker — uppföra några eller ekonomiskt intressera sig för nya oljefabriker eller raffineringsanläggningar i Norge; härvid undantagas dock Mustads och Pellerins redan innehavda raffinaderier. Trusten med Lilleborg och De-No-Fa förbinda sig återigen att icke anlägga eller ekonomiskt intressera sig för några nya margarinfabriker i Norge eller att stödja margarinhandlare utanför försäljningsringen. Trusten har likaledes förbundet sig att icke sälja margarin i Norge eller att stödja fabriker utanför ringen. En allmän klausul att uppträda lojalt mot varandra har blott tolkats som ett gemensamt förbud för parterna att verka för reducering av tullskyddet.

De synpunkter, som protokollkommittén i anslutning till kontrollrådet anlagt på margarininindustriens nya ställning, gingo i stort sett ut på att betona den avgjorda försämring i läget, som trots det ingångna avtalet inträtt i och med Lilleborgs ingående uti Unilevertrusten. Man syntes befara, att trusten genom att utvidga sin grundkvot eller genom någon maskerad intressegemenskap vid kontraktstidens utgång förvärvat en ytterligt stark position till förfång för den inhemska industrien eller undergrävt densamma. Särskilt förbudet mot egen oljetillverkning kritiserades. Utifrån andra synpunkter ställde man sig frågande till fördelarna för den konsumerande allmänheten av försäljningsringen med dess kontroll över märken och dylikt.

Tablå över margarinindustrien i Sverige år 1930.

	Aktieägare	Firma år	A. B. år	Aktie- kapital	Ar- beta- rean- talet	Uppgiven produktion i ton	U t d e l n i n g						Aktieemissioner			
							1924	1925	1926	1927	1928	1929		1930		
K. F. A. av år 1926	Arboga Margarinfabr., Arboga	1888	1928	2,500,000	64	5,000					8	8	8	1928 = 1930		
	Pellerins Marg.-fabr., Göteborg	1894	1918	6,000,000	110	10,000	6	6.5	7	8	10	12	12	1908 = 1930		
	Marg. A. B. Zenith, Malmö		1898	3,937,500	110	7,000	6.5	5	10	10	10	12	12	{ 1900 1 milj.; 1913 1,750,000; 1916 2,625,000; 1920 = 1930 (gratisaktier 2.7 milj.)		
	O. Mustad & Comp., Göteborg		1904	3,500,000			6	7	7	7	8	8	8	{ 1904 1.6 milj.; 1915 2 milj.; 1916 = 1930, gratisaktier 1 milj.		
	Nya Marg.-fabr. Svea, ¹ Kalmar	Trus- (ten 1/2 » 1/2 » 1/1)	Enl. Norsk uppg. 55 % i M. F. F. A.	1906	1,642,500	250							10	5	{ 1913 365,000; 1920 1,095,000; 1929 = 1930 (gratisaktier 365,000 kr.)	
	Agra Marg.-fabr., Stock- holm			1898	1917	2,500,000	45			9	8.5				6	1919 = 1930
	Vanderberghs Marg., Stockholm			1920	2,500,000	51	{ 2,400 6,000								5	1920 = 1930
	K. F. Koop. Förb. Marg.- fabr. A.-B. Norrk. Marg.-fabr. Kärnan A.-B. Hälsingborg			1926	3,000,000		873,550 kr.									
	Fabr. A. B. Victoria, ³ Häl- singborg	Dansk		1905	600,000	100						5	15	35		
	A. B. Upsala Marg.-fabr., Upsala	Åges 1/2 av trusten		1927	500,000	32										
	Bjäre Marg.-fabr. A. B. ... Eskilstuna mesost- & Marg.-fabr.				100,000											
	Göta Marg.-fabr., Åhus Landskrona Marg. fabr. Landskrona				41,930											
	Malmö Marg.-fabr.				23,358											
	Marg. A. B. Scania, Lands- krona ⁴				20,000											

¹ Både olje- och margarinfabrikationer. — ² Uppgifterna divergera i de båda industrikalendrarna. — ³ Även tvålv. — ⁴ Några i handelskalendern upptagna firmor och bolag för margarin torde uppenbarligen avse blott grosshandel eller nederlag och ha här uteslutits.

Bilaga III.**Smör, margarin-, tvål- och ljusstullsatserna i Norge, Danmark och Finland.**

	Norge kr.	Danmark kr.	Finland Fmk.
	p e r 1 0 0 k g.		
Smör	25 + 50 %	fritt	200: —
Margarin	15 + 50 %	fritt	250: —
Såpa	5 + 50 %	3: —	75: —
Toalettvål	75 + 50 %	¹ 12: 50	150: —
Annan tvål	10 + 50 %	3: —	15: —
Tvättpulver	5 + 50 %	3: —	10: —
Ljus	20 + 50 %	12: —	150: —
Stearin	fritt	fritt	60: —

¹ Vanlig tvål, ej välluktande

Bilaga IV.**P. M.****angående tullsatserna å vissa vegetabiliska oljor i de nordiska länderna.**

Sverige: Kokos-, soja-, jordnöts-, bomullsfrö-, majs-, sesam- och olivoljorna äro fria; linoljan är däremot tullbelagd: rå 7 öre per kilogram och kokt 10 öre.

Norge: Å kokos-, soja-, jordnöts-, bomullsfrö-, majs- och sesamoljorna är tullsatsen 4 öre plus 50 procent per kilogram, d. v. s. 6 öre. Å olivoljan är tullsatsen 1 öre plus 50 procent. Å rå linolja är tullen 4 öre och å kokt 6 öre, i båda fallen med 50 procents tillägg.

Danmark: Tullen å kokos- och bomullsfröoljan utgör 5 öre med viss rätt till restitution. Enahanda är tullsatsen å soja-, jordnöts-, majs-, sesam- och olivoljan, ehuru utan restitutionsrätt. För rå och kokt linolja utgår tullen med 7 respektive 20 öre per kilogram.

Finland: Åtskillnad göres här mellan oljor i emballage vägande högst 15 kilogram och över samma vikt. Tullsatserna å ifrågavarande oljor variera mellan 1.50 och 2.00 Fmk. för oljor i det mindre emballaget samt mellan 0.50 och 0.60 Fmk. för oljor i det större emballaget per kilogram.

I övriga länder utom England äro vederbörande oljor mer eller mindre högt tullskyddade. I Holland är även kokosoljan tullfri, medan övriga vegetabilieoljor draga en mindre tull å 0.55 guld per 100 kilogram eller ej fullt 1 öre per kilogram. Det jämförelsevis lägsta tullskyddet äga Frankrike och Belgien. För Östersjöländerna gälla tämligen invecklade skyddsbestämmelser, antingen med hänsyn till oljornas fettsyrehalt eller på grund av undantagsbestämmelser. Sålunda varierar tullen i Tyskland mellan 1.25 och 20 Rmk, Estland mellan 5 och 15 estniska kronor och i Polen mellan 10 och 100 zloty per 100 kilogram.